

Pasvalio M. Katiliškio viešosios bibliotekos
konkursui

Pasvalio Petro Vileišio gimnazija

Raminta Vaivadaitė
2° klasės mokinė

**Seno žmogaus paveikslas
M.Katiliškio novelėje
„Kaitra“**

Mokyt. R.Grubinskienė

Pasvalys, 2005

Seno žmogaus paveikslas M. Katiliškio novelėje „Kaitra”

Mariaus Katiliškio romane „Užuovėja“ vaizduojamas seno ir jauno žmogaus santykis šiuolaikėjančiame kaime. Novelėje „Kaitra“ daugiausiai vaizduojami du garbaus amžiaus žmonės - Vaitiškis ir Miklošienė. Ypač žavūs jų vidiniai pasauliai ir harmonija su išoriniu gyvenimu.

Novelė pradedama paprastos sodžiaus dienos vaizdu, bet Vaitiškio žvilgsnis į tą paprastą dieną toks gražus, ramus, kad skaitytojas iš karto susižavi seno žmogaus žvilgsniu, kažkuo kitokiu nei jauno. Ir paties Vaitiškio išorė taip pat tokia dvelkianti senatvės ramybe: „Baltas kaip iš pirties. Vienmarškinis ir baltytom pakulinėm kelnėm. Plaukai, ūsai ir antakiai buvo to paties baltumo. Ir neskustos barzdos aštri ražiena lyg sidabrinė šerkšna žvilgėjo ant tamsių raukšlėtų skruostų.“

Senolis - kaimo žmogus, labai susijęs su gamta, jaučia ją kiek kitaip, nei jaustų jaunimas, jam gamta artimesnė, jis į ją žvelgia žavėdamasis, pastebi tokius dalykus, į kuriuos kitas turbūt net dėmesio neatkreiptų. Ir tai jog Vaitiškis bitininkas, rodo, kad jis geras žmogus - juk bitės blogų neprisileidžia... O kai pamato gandriene, senelis uždainuoja:

Guže, guže, pavėžyk-
Gausi varlių rėžį!
Guže, guže, pakratyk-
Ant dagilio pastatyk!..

Ar dabar beišgirsi taip uždainuojant seną žmogų?.. Daina tarsi pasikalbėjimas su gandriene. Miklošienė apibūdinama kaip beveik ragana, ji rankioja visokias žoles, nuo gyvatės užkalba, rožę nuo veido atsodina, visa tai rodo ją arti gamtos esant, ją suprantant.

O kaip gražiai senelis elgiasi su Petriuku... Pats tarsi tampa vaiku, bet kartu ir tokiu rūpestingu, mylinčiu. Vaikas mokėsi iš Vaitiškio jo gerumo, jo mąstymo. Vaiko auginimas, puoselėjimas Miklošienės ir Vaitiškio gyvenimo pavyzdžiu, vaikui tikrai daug gero davė.

„Kaitroje“ papasakotas atsitikimas apie besilaukiančią paliktą merginą yra dažnas lietuvių literatūroje: nesant šeimos, ištikus

bėdai, šeimos funkciją atlieka kaimo bendruomenė. Tik kaimo žmonių elgesys „Kaitroje“ kiek kitoks, nei įprastai. Vaitiškis išgirdęs dejuojant visų pirma persižegnoja, toks žmogaus pamaldumas taip pat gražus, parodo, kad seniau žmonės ir arčiau tikėjimo buvo. Tada senelis eina pažiūrėti, ar kam ten nelaimė neatsitikusi, nepraeina pro šalį, pasielgia, kaip ir dera žmogui. Pamatęs, kad mergina gimdo, bėga pagalbos pas Miklošienę. Moteris iš pradžių sureaguoja kiek abejingai, bet vėliau lekia padėti merginai. Vaitiško neprileidžia prie merginos, pati viena eina priimti kūdikio, taip ji pasirodo stipria ir daug mačiusia gyvenime moterimi. Tai, kad jie merginos nepaliekia likimo valiai, o pasiima pas save, irgi rodo jų gerą širdį. Ir tai, kad Miklošienė visiems nepasakoja, kaip ta mergina pas juos atsidūrė, yra gražu, taip merginą apsaugo nuo dar didesnių apkalbų, o gal net kaimo pasmerkimo.

Kai motina palieka vaiką, seneliai jį pasilieka auginti ir taip tarsi sutvarko jaunų sugriautą tvarką, nes tik taip gali būti išsaugotas žmoniškumas. Labai prasmingos ir svarbios tos senolių gerumo pamokos, jų elgesys grindžiamas ne pykčiu, o atlaidumu, gerumu, atsakomybe. Tik jų elgesys sustabdo prasidėjusią griūtį, atstato pažeistą gyvenimo tvarką. Tai tarsi Miklošienės ir Vaitiško priedermė.

Motinai po trejų metų sugrįžus, Miklošienė iš pradžių sureaguoja audringai, apšaukia moterį, pasako, kad vaiko nebeturi, sureaguoja senutės širdis, ji priprato prie vaiko, jį užaugino. Tačiau po to moteris vėl pradeda protauti ir supranta, kad vaikui bus geriau su tikraisiais tėvais, jie jau per seni, kad užaugintų Petriuką. Ir Vaitiškį įtikina, kad vaikui bus geriau su tėvais. Taip mąstydami jie vėl atstato tvarką. Ir nors jie vaiką labai myli, bet jį atiduoda, be teismų, be pykčio. O kai vaikas jau išvažiuoja su tėvais, Vaitiškis pradeda gailėti, kad prarado savo senatvės džiaugsmą - Petriuką. Jam viduje tarsi kažkas dingo. Saulės spindulėlis, džiuginęs širdį, užgeso. Senatvė tapo tamsesnė.

„Novelės pradžioje Vaitiškis atkelia vartus ir išleidžia iš kiemo gausią savo sūnaus šeimyną. Pabaigoje-vėl vežimaitis darda iš kiemo, o jame senųjų palaiminti-tėvas, sūnus, motina. Visi savo vietose.“(E.N.Bukelienė „Prozos keliai keleliai...“)